

LITTERATURNYT

Johannes Brøndsted, Svend Aakjær og Jens Sølvsteen: Danmark før og nu. Vest- og Sydjylland. (Hassings forlag, 1954). 458 s.

Med det nu udsendte bind af det store værk er beskrivelsen af Jylland afsluttet. Som det så ofte går, er det også gået her: jo mere man har lært de tre bøger at kende, des mere pris sætter man på dem. Upåtvivlelig repræsenterer de en form for folkelig historieskrivning, som — også takket være illustrationsmaterialet — har mulighed for at trænge ud i kredse, der ellers ikke kommer i berøring med historien. Historikeren vil heller ikke i sit arbejde kunne gå uden om »Danmark før og nu«, væsentligst på grund af billederne, men også fordi adskillige af artiklerne giver synspunkter, der er nye, og trækker uvante linier.

Det nye bind dækker foruden de sønderjyske amter det vidtstrakte Ringkøbing amt. Artiklerne er af indhold svarende til de foregående bind, og billedudvalget er også af samme karakter som i bind 1 og 2. Billedunderskrifterne er måske knap så vellykkede som i bind 2; eksempelvis er det således ganske unødvendigt at skrive under et billede fra Kruså i 1833, at »ingen kunne dengang ane, at grænsen mellem dansk og tysk skulle blive trukket gennem dette skønne landskab«, en lapsus er det vel derimod, at der under et havnebillede fra Esbjerg står: »Der lastes smør«, når billedet tydeligt nok viser losning af sække til en korn- og foderstofforretning.

Afslutningen af den jyske del af værket markeres med et samlet stedregister. Selv om der kan være indvendinger at rette mod arbejdet — det er i virkeligheden også meget svært at skrive, fordi stoffet ikke i den grad giver sig selv, som det gør med Traps stramme opstilling — så må man ønske, at forlaget har fået lyst til at fortsætte med de andre danske egne.

Vagn Dybdahl.

Flensborg Bys Historie. I. (Hagerups forlag, 1953). 387 s.

Grænseforeningen og Historisk Samfund for Sønderjylland er i gang med at udgive Flensborg Bys Historie. Første bind er udsendt, og der arbejdes paa andet bind. Arbejdet er delt mellem mange forfattere. Hele værket redigeres af overarkivar, dr. phil. Holger Hjelholt, landsarkivar Johan Hvidtfeldt og lektor Knud Kretzschmer, der alle er erfarne historikere og alle i forvejen har beskæftiget sig med sønderjydsk historie.

Borgmesterdyden forsigtighed og dertil omtanke og solid viden røbes gang paa gang i bogen. Ved læsningen faar man flere steder det indtryk, at her har redaktionen været paa vagt som den faktor, der kender de snarer, der ligger for en historikers fod, og klogt forstaar at undgaa dem. I alle de forskellige afsnit møder man denne vagtsomhed, der vil hindre, at der drages bestemte slutninger paa et spinkelt grundlag. Baade i denne henseende og i andre spores en ledende haand, redaktionens, til gavn for baade værkets paa-lidelighed og for artiklernes relative ensartethed. Dette være sagt uden ringeste forklejnelse for de enkelte skribenter.

Naar mange forfattere leverer mange afsnit til et værk, kan de forskellige

artikler let faa et for uensartet præg, men her er uensartetheden ikke iøjnefaldende, og trods opdelingen i »sager« er fremstillingen i kronologisk og saglig henseende fuldt forsvarlig. Forfatterne har alle løst opgaverne godt.

At udgivelsen er blevet mulig skyldes betydelig støtte fra Carlsbergfondet, Grænsforeningen, Undervisningsministeriet, Dansk Kultursamfund, H. V. Clausens og Johan Ottosens legat samt Brovsts legat.

Bogen er trykt paa godt papir i Andelsbogtrykkeriet i Odense. Dens indhold er godt, og fremstillingen er illustreret med gode billeder, der er udnyttet ikke blot som illustrationsmateriale, men ogsaa som kildemateriale, saaledes f. eks. det interessante Beyerske epitafium fra 1591 i Marie Kirke.

Bogens emne er Flensborgs historie til 1720. Dens første kapitel er skrevet af arkivar Johanne Skovgaard, der indleder med at sige, at Flensborgs oprindelse og alder skjuler sig i dunkelhed, men at byen nok er fra Valdemarstiden og i hvert fald yngre end Slesvig og Ribe, og at Mariekvarteret maa være den ældste bydel. I det følgende kapitel skildrer arkivaren byens forhold i krigs- og fredstider, hvorledes konge og hertug kæmpede om den, og hvorledes Valdemar Atterdag var ved at faa hold paa hele Sønderjylland. Det fremføres, at Flensborg aflagde ed til dronning Margrete, og at det senere mislykkedes for Erik af Pommern at bevare byen, idet Holstenerne tog den i 1437. Samme forfatter skilder i flere artikler Borgersamfund og gildevæsen, Borgmestre og raad, Under Holstenerne og Oldenborgere, Bybilledet, Hverdag og fest.

Professor Stig Juul skriver om byret og retsvæsen og om lov og ret. Flensborgs stadsrets fire tekster behandles og vurderes, og det konstateres, at i Flensborg som flere andre steder i landet kom raadstueretten til at staa over bytinget. Bystyret kom i hænderne paa en snæver kreds. Raadet blev selvsupplerende, men det ansaas for at være af betydning, at byens 24 mænd godkendte valget.

Om kirker og klostre, helligaandshus og Set. Jørgensgaard skriver kirkehistorikeren N. K. Andersen kyndigt. Reformationsrøret behandles af pastor H. F. Petersen, der ogsaa redegør for kirkeforhold under reformationen. Dr. phil. Vilhelm Lorenzen fortæller om Duborg Slot, om bygningskunst og billedkunst. »Kunst lever af samfundets overskud«, siger han, og Flensborgs kunst vidner om overskud. Der er i bogen gengivet eksempler paa god kunst. Landsarkivar Johan Hvidtfeldt udreder indviklede traade i historien om forholdet mellem danskere og tyskere og i befolkningsforholdenes historie. Bibliotekar Aage Bonde har været med til at løse nogle af landsarkivarens opgaver og har desuden skrevet om skoleforhold. De indviklede sprogforhold belyses af dr. phil. Karl Bock, der paaviser, at sproget først var dansk, men at plattysk trængte ind, saa byen blev tvesproget fra ca. 1400. Mens tysk indvandring virkede i en retning, var det paa den anden side af betydning, at Flensborg hørte under den danske konge. Museumsdirektør, dr. phil. Helge Søggaard gør klart rede for haandværk og lav i Flensborg i middelalderen. Arkivar P. Kr. Iversen skriver om byens marker og markforhold. Dr. phil. Georg Nørregaard fortæller om byens haandværk efter middelalderen.

Flensborgs handel og skibsfart behandles med kyndighed af arkivar Vagn Dybdahl, der redegør for handelens varearter og deres betydning og for byens handelsforbindelser med vidt forskellige lande, baade de søværts og de landværts forbindelser. Flensborgere optraadte paa messerne i Leipzig og Frankfurt, deres skibe gik mest til østersølandene og Norden, men ogsaa videre omkring, og de importerede vesterlandske og oversøiske varer over Husum. Det var mange steder, flensborgere virkede. Flensborg var »formidler mellem Norden og Europa«.

A. Feilberg Jørgensen skriver vedrørende tiden 1523—1720 om kongen og hertugen, om borgmestre og raad og de 24 mænd. Han mener, at det er noget særligt for Flensborg, at der allerede i det 15. aarhundrede har været en forsamling: de 24 mænd, der kunne betragtes som borgernes repræsentanter over for det mere aristokratiske raad og som forløbere for »de eligerede mænd«, der kendes i andre byer i det 18. aarhundrede. A. Feilberg Jørgensen skildrer ogsaa byens borgervæbning og hele forsvarsvæsen og giver glimt fra besættelsestidens overgreb og plyndringer, saa vel som fra livet i byen i fredelige tider. Baade borgerlige boliger og stadens huse har han ogsaa skrevet om og illustreret skildringen med gode billeder af baade enkelte huse og gadepartier.

Første bind slutter med et noteapparat, der i sammenligning med tilsvarende værkers apparat er simplificeret paa en heldig maade. Skønt det ikke er særlig omfattende, er det saaledes, at den, der søger bevis for rigtigheden af det skrevne eller nærmere oplysning om kilderne, kan finde det ønskede ved hjælp af noternes oplysninger. Bogens andet bind vil slutte med en billedfortegnelse og et register, som tilfældet bør være i et godt historisk værk.

Flensborg Bys Historie er en god bog, der bringer solid og god viden. Foruden at den rummer en mængde oplysninger om byen, giver den mange vurderinger af begivenheder og forhold, vurderinger, der bygger paa solid basis. Og den afhjælper et savn, idet en større samlet skildring af Flensborgs historie ikke før har været givet.

Jens Clausen.

*Vendsysselbogen. (Udgivet af skolebiblioteksforeningen for Hjørring amt, 1954).
472 s.*

Allerede i 1937 blev planen om en hjemstavnsbog for Vendsyssel lagt. Krigen fik arbejdet til at gå i stå. Men i 1950 blev sagen taget op igen af skolebiblioteksforeningen for Hjørring amt, og nu foreligger resultatet, en statelig bog på 472 tæltrykte side forsynet med mange billeder og kort. Bogens redaktør har været museumsbestyrer P. Christensen, Try, der selv har skrevet knap halvdelen af bogen, og det selve hovedafsnittene om bebyggelse og kultur i oldtiden, Vendel og vendelboer i middelalderen, Vendsyssel i nyere tid, kirker, klostre og herregårde samt om strandinger og redningsvæsen. Af andre forfattere har overlærer Chr. Kjærsgaard behandlet Vendsyssels geologiske forhold. Skoleinspektør Værnfelt skriver om landsdelens moser og postmester Klitgaard om dens skove samt om skudehandelen. Thomas Olesen Løkken skriver smukt og beåndet om landskabet, Frode Fogt om det kirkelige og folkelige liv efter 1848, Nis Gertsen om skolen og Arne Nielsen om det vendsysselske sprog.

Bogen skulle være en folkebog, let læselig for alle, bl. a. fordi den er tænkt anvendt i skolen. I det store og hele kan det dog ikke siges, at forfatterne har opnået, hvad der var tilsigtet.

Til en vis grad ligger det i sagens natur. Et emne som Vendsyssels geologiske forhold vil uvægerligt blive uforståeligt for børn, og der er næppe heller ret mange voksne læsere, der vil kunne forstå ret meget heraf. Geologi er nu en gang en videnskab, der ikke let lader sig popularisere.

Men heller ikke hovedafsnittene af P. Christensen er lykkedes ret, hvad formen angår, og den side af sagen betyder umådelig meget i en folkelig bog. P. Christensen har en stor viden. Men han har ikke formået at gøre sin frem-